

Савченко Тетяна Леонідівна

*Інститут Психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

## **ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ВИКЛАДАЧІВ – ТЕОРЕТИЧНІ УЗАГАЛЬНЕННЯ**

Професійний розвиток особистості – ключове питання і завдання в умовах Євроінтеграції України і адаптації фахівців до нових складних і швидко змінюючихся професійних вимог і умов життя. У цьому контексті **професійна життєстійкість розглядається нами як** системна особистісно-професійна властивість, що формується у фахівця впродовж професійного життя, виявляючись у певному рівні включеності в професійну діяльність, контролі за нею та прийнятті «професійних ризиків», і забезпечує його здатність протистояти несприятливим обставинам в роботі, запобігаючи розвитку професійної дезадаптації, розладам здоров'я та забезпечуючи особистісно-професійне зростання [1].

**Основні завдання дослідження:** визначення особливостей професійної життєстійкості, мотивації, самоздійснення, самоефективності та вигорання викладачів. Отримані результати передбачається використати з метою науково обґрунтованої розробки системи загальних заходів, спрямованих на сприяння особистісно-професійного самоздійснення викладачів та підвищення рівня їх професійної життєстійкості.

**Методи:** 1) Опитувальник професійної життєстійкості; 2) Опитувальник професійного самоздійснення; 3) Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема; 4) Методика «Вивчення задоволеності своєю професією та роботою»; 5) «Мотивація професійної діяльності» (методика К. Замфір у модифікації А. Реана); 6) Модифікація опитувальника на професійне «вигорання» та деформацію – MBI.

Опитувальник професійної життєстійкості надає можливість визначити **загальний рівень професійної життєстійкості**, а також ступінь вираженості **трьох її складових** (рівня професійної включеності, контролю, прийняття

ризик) **та чотирьох компонентів** (емоційного, мотиваційного, соціального та професійного компонентів). В дослідженнях, які проводились на протязі жовтень-листопад 2019 року, взяли участь 35 викладачів ДВНЗ «Київське вище професійне училище технологій та дизайну одягу». Результати подано у фахових виданнях [2,3].

**Таблиця.** Середні значення показників професійної життєстійкості викладачів

| <b>№</b> | <b>Показники</b>                            | <b>Діапазон</b> | <b>Середнє знач</b> |
|----------|---------------------------------------------|-----------------|---------------------|
| 1        | Загальний рівень професійної життєстійкості | 0 - 96          | 59,2                |
| 2        | Рівень професійної включеності              | 0 - 32          | 19,1                |
| 3        | Рівень професійного контролю                | 0 - 32          | 20,8                |
| 4        | Рівень професійного прийняття ризику        | 0 - 32          | 19,4                |
| 5        | Рівень емоційного компоненту                | 0 - 24          | 14,8                |
| 6        | Рівень мотиваційного компоненту             | 0 - 24          | 15,9                |
| 7        | Рівень соціального компоненту               | 0 - 24          | 14,1                |
| 8        | Рівень професійного компоненту              | 0 - 24          | 14,4                |

Дослідження проводилося з використанням діагностичного сайту лабораторії вікової психофізіології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України <http://prof-diagnost.org>.

### **ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ЗА ДОСЛІДЖЕННЯМ**

1. Переважна більшість викладачів мають середній або вищий за середній *рівень професійної життєстійкості*. З *трьох складових* професійної життєстійкості найбільшу вираженість має рівень професійного контролю, а з *чотирьох компонентів* – рівень мотиваційного компонента.
2. Близько половини викладачів мають середній рівень професійного самоздійснення, і приблизно третина з них – вищий за середній та високий. Наявний баланс між зовнішньо- та внутрішньопрофесійним самоздійсненням.
3. У переважної більшості викладачів (70%) наявний належний рівень професійної самоефективності – вищий за середній та високий.
4. Практично всі досліджувані викладачі (92%) задоволені своєю професійною діяльністю. Лише 8% з них мають певний (низький) ступінь незадоволеності.

5. Менше чверті досліджуваних (23%) мають рівень внутрішньої професійної мотивації низький або нижчий за середній.
6. Близько 40% викладачів мають певні прояви професійного “вигорання” та деформації (від середнього рівня і вище). При цьому, найбільш вираженою є така складова вигорання як «емоційне виснаження».
7. Загалом, отримані результати є достатньо типовими для колективів різних сфер педагогічної діяльності (рівнів освіти), що достатньо давно склалися і є відносно стійкими. Яскраво виражених «сигналів тривоги», що потребували б нагального реагування, не спостерігається.
8. Найбільшої уваги має потребувати профілактика професійного “вигорання”, оскільки близько 40% досліджуваних викладачів мають певні його прояви. Також слід індивідуально шукати резерви щодо підвищення рівня професійних самоздійснення та самоефективності викладачів, оскільки у 20-30% він є недостатнім. Спрямовані на це заходи спроможні також сприяти підвищенню у викладачів рівня професійної життестійкості, мотивації та задоволеністю своєю роботою.

### **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

1. Савченко Т. Л. (2020). Дослідження специфіки професійної життестійкості викладачів. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Випуск 20. К.: “ДП Інформ. - аналіт. агентство”. С. 128-137.
2. Савченко Т. Л. (2020). Визначення специфіки професійної життестійкості викладачів. Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару., 23 квітня 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. С. 71-72.
3. Савченко Т. Л. (2020). Особливості професійної життестійкості викладачів. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару: "Особистість у дискурсі української психології" (2 червня 2020 року, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ). С. 85-90.